

ŞANLIURFA'YI GEZELİM

2. GÜN:
URFA'NIN KALBİNDEN
GÜNEŞİN DOĞUŞUNA GEZİ

MAHMUTOĞLU KULESİ (ŞANLIURFA KENT MÜZESİ)

Beykapısı mevkiinde, Haçlı Kontluğu Dönemi'nde 19 Şubat 1122 - 18 Şubat 1123 arasında inşa edilmiştir. 2008 yılında Belediye Başkanı A. Eşref FAKIBABA döneminde kamulaştırılmış, 2011 yılında restorasyonuna başlanmıştır. Belediyemiz tarafından hazırlanan, Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen "Mahmudoğlu Kulesi ve Doğu Surları Projesi" kapsamında Kule çevresindeki 24 ev ve iş yeri kamulaştırılmıştır. 2014 yılında restorasyon tamamlanmış ve yapı, Şanlıurfa Kent Müzesi olarak hizmete girmiştir.

Mahmutoğlu Kulesi (Şanlıurfa Müzesi)

İBRAHİM TATLİSES MÜZİK MÜZESİ

Müzik Müzemiz, Harran Kapı'nın bitişiğinde tescilli bir yapı olan Hacı Lütfullah Camii'nin karşısında yer almaktadır. "Yasin'in Kahvesi" adıyla yöre esnafına ve tüccarlarına hizmet eden ve Urfa kültüründe bir buluşma noktası olan bu yapı, uzun yıllar bakımsız kalmıştır.

Dönemin Belediye Başkanı A.Eşref FAKIBABA döneminde, Şanlıurfa Belediyesi tarafından kamulaştırılarak restorasyonu tamamlanan yapı, 25.09.2011'de Şanlıurfa'da düzenlenen Tarihi Kentler Birliği Buluşmaları sırasında İbrahim Tatlıses Müzik Müzesi olarak hizmete açılmıştır. Müzik müzemiz ücretsiz olarak gezilebilmektedir.

Müzik Müzesi

SABRİN SULTANI HZ.EYYUB (A.S.) MAKAMI

Şanlıurfa merkezin güneyindeki Eyyûb Peygamber Mahallesi’nde Eyyub Peygamber Makamı olarak bilinen külliyyede “Çile Mağarası” ve “Şifalı Kuyu” bulunmaktadır.

Hz. Eyyûb kıssası Urfa’da halk arasında anonimleşmiş bir tarzda ve yazılı kaynaklardan aktarılan rivayetlerde şöyle anlatılır: Cenâb-ı Hakk, Hz. Eyyûb’u peygamberlikle görevlendirir. O’nu ve ailesini maddi ve manevi bakımdan öylesine zenginleştirir ki, O’na birçok evlât verir, malına, davarlarına bereket girer.

Cenâb-ı Hakk, O’nu imtihan için, önce malını ve davarlarını, sonra tüm evlâtlarını elinden alır. O ise “**Veren Allah, alan Allah**” diyerek, isyana, hüzne girmeden haline şükrederek sabreyleyir. Ağır bir hastalığa tutulur. Her tarafı yara bere içinde kalır. Hz. Eyyûb’u köyden kovarlar. Hanımı Rahme onu köyün dışında oldukça uzakta bir mağaraya, yani Şanlıurfa merkez ilçedeki Eyyûb Peygamber Makamı olarak bilinen ve asırlardır ziyaret edilen “Çile Mağarası”na bırakıp köye geri döner.

Hanımı Rahme zaman zaman mağaraya gelip onu ziyaret eder. Hz.Eyyub'un vücudunun her tarafını kurt kaplar. Ne zaman ki kurtlar kalbine sirayet etmeye çalışınca bu Azîz Peygamber Allah'u Teâla'ya iltica ederek; iyileşmek için dúa eder.

Cenâb-ı Hakk, sevgili kulu Hz. Eyyûb'un duasını kabul eder. Topuğunu yere vurma-sını, çıkacak olan su ile yıkanmasını ve bu soğuk suyu içmesini emr eyler. Hz. Eyyûb emr-i İlâhî'yi yerine getirir ve vücudunun hem içini, hem dışını onunla temizler. Böylece hastalıklardan kurtulur. Şifalı Kuyu'nun 150 metre kadar batısındaki kalıntılarının altında kayalardan oyulmuş bir hamam olduğu, bu hamamda cüzamlı hastaların ve romatizma hastalıklarının tedavisinin yapıldığı yazılı ve sözlü kaynaklarda belirtilmektedir.

Çile Mağarası Dış Görünüm

Çile Mağarası İç Görünüm

Şifalı Kuyu

DEYR-İ YAKUB (YAKUB MANASTIRI)

Deyr-i Yakub (Yakub Manastırı), merkeze 10 km. uzaklıkta, güneydeki dağların üzerinde yer alır. Halk arasında Hz. İbrahim Peygamber'in mücadele ettiği Kral Nemrud'un burayı seyfiye alanı olarak kullandığına inanılır. Bu bölgedeki yapı için, halk arasında “Nemrud'un Tahtı” ya da “Cin Değirmeni” ifadeleri kullanılır. Manastırın kuzeybatısında yer alan anıt mezarda bir kitabe yer alır. Bu kitabenin ilk satırı Grekçe (Eski Yunanca), ikincisi satırı Pamyra Süryanicesi ile yazılmıştır. Yazıt, muhtemelen 2. yüzyılın sonuna veya 3. yüzyılın başlarına aittir. Manastırın da bu tarihlerde yaptırıldığı tahmin edilmektedir.

Deyr-i Yakub (Yakub Manastırı)

HARRAN İLÇEMİZ

Şanlıurfa merkeze 48 km. mesafede olan ilçenin adı, etimolojik yapısı itibariyle eski uygarlıklarda “yolların kavuştuğu yer”, “kavşak” anlamına gelmektedir. Ön Asya dili olan Akatça'daki “Harranu” sözcüğüyle “Seyahat ve Kervan” anlamına gelir.

Harran Genel Görünümü

Sosyolojik ve tarihsel düşünöldüğünde ise, **Medeniyetlerin Doğduğu ve Buluştuğu Kent** anlamını içermektedir. Harran'ı sadece ilçe merkezi ile sınırlamadan çevresi ile birlikte hatta ova ile birlikte algılamak, anlamak ve tanımak gerekir. Harran, özellikle Assur Ticaret Kolonileri Devri'nde Anadolu ile sıkı ticari ilişkiler yürütmüş olan Assurlu tüccarların uğrak yeri olmuştur.

Harran şehir surlarının dışında Şeyh Hayati el- Harrani türbesinin kuzeyinde yer alan çevrilmiş alandaki tarihi kuyu, Hz. Yakub Kuyusu (Bir-i Yakup) olarak bilinmektedir.

Harran Kalesi

Harran Kalesi, şehrin güneydoğusunda şehir suruna bitişik olarak inşa edilmiştir. İslami kaynaklarda kalenin yerinde bir Sabii tapınağının bulunduğundan bahsedilir. Emevi Halifesi II. Merwan'ın 10 milyon dirhem altın harçayarak yaptırdığı sarayın, kalenin esasını oluşturduğu tahmin edilmektedir. 90x130 metre boyutlarındaki kale üç katlıdır. Düzensiz dikdörtgen planındaki kalenin dört köşesinde onikigen birer kule bulunmaktadır.

Harran Kalesi

Harran Höyüğü

Arkeolog Dr. Nurettin Yardımcı başkanlığında 2003 yılından bu yana höyükte yapılan kazı çalışmalarında çeşitli devirlere ait eserler ortaya çıkarılmıştır. Höyükteki kazılarda, MÖ 7. bine Halaf devrine tarihlenen buluntuları, Eski Tunç Devri'ne ait figürin ve figürin başları, MÖ 1.950 Eski Assur Dönemi'ne tarihlenen silindir mühürler, MÖ 6. yüzyıla tarihlenen Kral Nabuna'id ve Sin mabedinden bahseden çivi yazılı pişmiş toprak tablet ve adak kitabeleri bulunmuştur. Höyük ve çevresi tarih öncesi çağlardan beri Halaf, Ubeyd, Uruk, Tunç Çağları, Hitit, Hurri,

Mitanni, Assur, Babil, Helenistik, Roma, Bizans ve İslam devrinde de Emeviler, Abbasiler, Fatimiler, Zengiler, Eyyubiler ve Selçuklular gibi önemli uygarlıkları sinesinde barındırmıştır. Kazılardan elde edilen eserler Şanlıurfa Müzesinde sergilenmektedir. İslam Devrine ait şehir kalıntılarında ortaya çıkan mimari yapılar, dar sokaklara açılan bitişik nizamlı ve avluya açılan odaları bulunan dikdörtgen ve kare planlı evlerden oluşmaktadır. Mimari kalıntılar arasında insan gücüyle döndürülen değirmenler, zamanın öğütme sanayisi hakkında bilgi vermektedir. Açığa çıkarılan kent kalıntıları, ayrıca gelişmiş bir şehir planlamacılığı ve o devrin sosyo-ekonomik yaşam düzeyi hakkında da bilgi vermektedir.

Harran Üniversitesi

Dünyanın ilk üniversitesinin Harran'da kurulduğu yönünde araştırmalar vardır. Harran Okulu, ünlü Tıp ve Matematik bilgini Sâbit bin Kurrâ'nın; dünyadan aya olan uzaklığı ilk olarak doğru hesaplayan ünlü astronomi bilgini El-Battanî'nin; atomun ve cebir ilminin mucidi sayılan Cabir bin Hayyan'nın; ünlü din bilgini Şeyhü'l İslam İbn-i Teymiyye gibi birçok bilim adamının yetiştiği ve ders verdiği okuldur. Harran, özü itibarı ile **Medeniyetlerin Doğduğu ve Buluştuğu Kent**'tir. Harran, dünyadaki üç büyük felsefe ekolünden "Harran Ekolü"nü merkezidir. Urfa tarihini incelediğimizde "Harran Felsefe Ekolü" ve "Urfa (Edessa) Felsefe Ekolü" olarak ortaya çıkan iki düşünce mekte-

bini görmekteyiz. Bu ekollerin oluşmasında Harrandaki mütercimlerin, Yunan Felsefesi konulu Latince yazılmış eserlerden Arapçaya yaptıkları çeviriler önemli rol oynamıştır.

Harran Ulu Camii

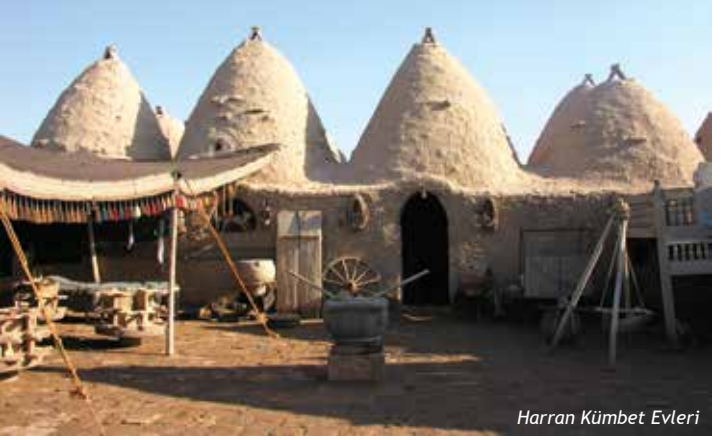
Harran, MS 639 yıllarında Halife Hz. Ömer zamanında İslam hâkimiyetine geçmiştir. Harran, İslam devrinde Emeviler Dönemi'nde son halife II. Mervan zamanında da bir süre başkent olmuştur. İslam Devri'nin önemli eserlerinden olan Ulu Cami veya Cennet Cami, Harran Höyüğü'nün kuzeydoğu eteğinde yer alır. Caminin doğu cephesi mihrabı, şadırvanı ve minaresinin büyük bir bölümü korunmuştur. Türkiye'de İslam mimarisinde yapılmış en eski cami olan Harran Ulu Cami, MS 744-750 tarihleri arasında Emeviler Devri'nde Halife II. Mervan tarafından yaptırılmış ve daha sonra çeşitli zamanlarda onarımlar görmüştür. Ulu Cami 104x107 m. ebadında bir alanı kaplar, minarenin zaman içinde yok olan ahşap merdivenleri, aslına uygun bir şekilde 105 basamaklı olarak yeniden yapılmıştır.

Harran Kümbet Evleri

Harran'la özdeşleşen kümbet evlerin (Konik Evler) büyük çoğunluğu hala mevcudiyetini korumaktadır. Bu evlerin benzerlerine, Şanlıurfa'ya bağlı Suruç ve Birecik kırsalındaki köylerde de rastlamak mümkündür. Ancak, Harran'daki evlerin diğerlerinden ayrılan bariz farkı, üst örtüsünde tuğla kullanılmasıdır. Harran'daki evlerinin tuğla ile örtülmesinin iki sebebi vardı: Biri, bölgenin çöl olmasından dolayı ağaç malzemenin bulunmayışı, diğeri ise, Harran'da bol miktarda bulunan tuğla malzemedir. Evlerin yüksekliği içerden en fazla 5 metredir. Konik külahlar, 30-40 tuğla dizisi ile örülmüştür. Örgüleri düzensiz bir şekilde balçık sıva ile bağlanan üst örtü ve duvarlar, içerden ve dışarıdan yine bu harçla sıvanmıştır. Harran evleri bölge iklimine uyumlu olarak yazın serin, kışın sıcaktır.

Harran Kümbet Evleri

Bazda Mağaraları

Harran-Han el-Ba'rur yolunun 16. km'sinden itibaren yolun her iki tarafında tarihi taş ocakları bulunmaktadır.

Bazda Mağaraları

Bazda Mağaraları 19.km’de yolun sağındadır. Bazda, “Albazdu”, “Elbazde” veya “Bozdağ Mağaraları” adıyla bilinir ve tanınır. Kayalara yazılmış Arapça kitabelerden, bu taş ocağının 13. yüzyılda “Abdurrahman el-Hakkâri”, “Muhammet İbn-i Bakır”, “Muhammed el-‘Uzzar” gibi şahıslar tarafından işletildiği anlaşılmaktadır. Çevredeki Harran, Şuayb Şehri ve Han el-Ba’rur yapıları için yüzlerce yıl taş alınması neticesinde her iki mağarada da çok sayıda meydan ve tünel meydana gelmiştir.

Han El-Ba'rur

Han El-Ba’rur

Harran’ın 26 km. güneydoğusundaki Göktaş Köyü’nde bulunan Han El-Ba’rur, Eyyubiler Dönemi’ne tarihlenmektedir. Tektek Dağları olarak anılan dağlık bölgede Harran-Bağdat yolu güzergâhında bulunan kervansaray; Anadolu Selçuklu kervansaraylarının tüm özelliklerini taşımaktadır. Giriş kapısı üzerindeki kitabeden anlaşıldığına göre kervansaray, İsa oğlu İmad oğlu Hacı Hüsameddin Ali Bey tarafından 1219 tarihlerinde yaptırılmıştır. Hanın ismi olan “Ba’rur” kelimesi Arapça’da “Keçi gübresi” anlamındadır. Rivâyete göre, hanı yaptıran kişi, burayı kuru üzümle doldurmuş, yoldan geçen veya kervansarayda konaklayan misafirlerine ikram edermiş. Geleceğe dönük olarak “**Benden sonra gelenler burayı keçi gübresi ile dolduracaklardır**” demiştir. Yapı, Moğol istilasından sonra harap hale gelmiş ve yerli halk tarafından uzun yıllar ahır olarak kullanılmıştır.

Şuayb Antik Şehri

Şuayb Antik Şehri, Hanel Ba'rur'dan 13 km. sonradır. Harran'a ise 39 km uzaklıktadır. Şuayb Antik Şehri, Geç Roma Dönemi'ne (MS 4-5. yüzyıl) tarihlenen bir yerleşim yeridir. Hz.Şuayb'ın bir dönem burada yaşadığına inanılır. Bu antik kent ismini bu rivayetten alır. Halen bölgedeki bir mağara Şuayb Peygamberin makamı olarak ziyaret edilmektedir.

Bu yerleşim yerinde çeşitli tarihlerde bilim adamlarının yaptığı araştırmalar sonucu varılan ortak görüş, Şuayb Şehri isminin Arapçada "Eski İnsan Şehri" anlamına geldiği ve bu yerleşim içinde yer alan evlerin ise Harran Ovası'nda yaşayan insanların yazlıkları olduğu şeklindedir.

Buradaki evler tipik Roma evleri tarzında yapılmış olup üçgen alınlıklı, çatılı ve etrafı duvarla çevrili bir avlu ve evin altında yer alan ana kayaya oyulmuş bir kilerden oluşmaktadır. Her evin içinde bir su kuyusu bulunmaktadır. Evlere girişler avlu duvarlarında yer alan kapılardan yapılmaktadır. Bu kapılar ise ızgara planlı sokaklara açılmaktadır.

Soğmatar Antik Şehri

Eyyubiye ilçemize bağlı olan Soğmatar Antik Şehri idari olarak Harran ilçe sınırları içine girmese de Harran-Eyyubnebi turizm yolu güzergâhında olduğu için burada işlenmektedir. Şuayb Antik Şehri'nden 18 km. sonra, Soğmatar Antik Şehri'ne varılır. Burası, Harran'a 57 km. mesafededir. Roma Dönemi'ne (MS 2. yüzyıl) tarihlenen bölgenin, Abgar Krallığı döneminde Harranlıların Tektek Dağları bölgesinde; ay ve gezegen tanrıları için tapındıkları bir kült merkezi olduğu kabul edilmektedir. Soğmatar kült yerinde; Ay tanrısı Sin'e tapınılan bir mağara (Pognon Mağarası), yamaçlarında yer yer tanrı kabartmalarının ve zemine kazılmış yazıtların olduğu bir tepe (Kutsal Tepe), 6 adet kare ve yuvarlak planlı mozole (anıt mezar), iç kale ve ana kayaya oyulmuş çok sayıda kaya mezarı bulunmaktadır.

Venüs Anıt Mezarı

Soğmatar kült yeri, özellikle MS 165 yıllarında Partların (İranlılar) Urfa bölgesine yaptıkları yoğun saldırılardan dolayı bölgeden kaçan halk tarafından kurulmuş ve İslam dönemine kadar kült merkezi özelliğini korumuştur. Soğmatar'da, Şuayb Şehri gibi su ihtiyacını karşılamak için ana kayaya oyulmuş su kuyuları bulunmaktadır. Soğmatar Antik Şehri'ndeki tarihi kuyunun Hz. Musa Kuyusu olduğu rivayet edilir.

EYYÜPNEBİ BELDESİ

Urfa-Mardin karayolunun 85 km'sinden sola sapan 16 km'lik asfalt yolun sonunda (Şanlıurfa'ya 101 km.) Eyyüpnebi Beldesi'ne varılır. Burada; Hz. Eyyûb'un ve eşi Hz. Rahme'nin türbeleri ile Hz. Eyyûb'u görmeye gelen Hz. Elyesa Peygamberin makamı, Hz. Eyyûb'un güneşlenirken sırtını dayadığı taş bulunmaktadır.

Bu beldenin 400 yıldan beri Eyyüpnebi adıyla anıldığı vakfiyesinden anlaşılmaktadır. Bağdat seferi sırasında bu köye uğrayarak mezarları ziyaret eden Osmanlı Padişahı **IV. Murat**, çevredeki 17 köyün gelirini bu türbelerin bakımı için vakfetmiştir. Yüzlerce yıldır bilhassa dini bayramlarda ve arife günlerinde bu mezarlar binlerce kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Efsaneye göre, Hz. Eyyub'un otururken sırtını dayadığına inanılan büyük bir bazalt taş ise, "**Sabır Taşı**" olarak bilinir ve ziyaret edilir.

Hz. Eyyûb Türbesi

Hz. Eyyûb, Urfa'da şifa bulduktan sonra Eyyüpnebi Beldesi'ne geri dönmüştür. Burada uzun süre yaşamış, mal, mülk ve evlat

Eyyub Peygamber Türbesi

sahibi olmuştur. İmtihan öncesi sahip olduğu zenginliğe fazlasıyla sahip olmuştur. Hz. Eyyûb (a.s.)'un 93, bir başka görüşe göre 164 yaşında vefat ettiği rivayet edilir. Hz. Eyyûb (a.s.) Eyyüpnebi Beldesi'ne defnedilmiştir.

Hz.Eyyub Peygamber Sandukası

Hz. Rahme Hatun Türbesi

Hz. Elyesa (A.S.) Türbesi

Hz. Elyesa (a.s.) Hz. Eyyûb'un çağdaşdır. Rivayete göre; Şam diyarından göç ederek Hz. Eyyûb (a.s)'u görmeye gelen Hz. Elyesa, Eyyüpnebi Köyü'ne vardığında yoluna şeytan çıkar, yaşlı bir insan kılığında Hz. Elyesa'ya görünür ve O'na "Ey yaşlı insan boşuna yorulma Eyyûb'u bulamazsın, O buralardan göç etti çok uzaklara gitti bu yaşlı halinle O'nu bulman mümkün değil" diyerek Hz. Elyesa'yı kandırır. Hz. Elyesa artık yaşlanmıştır yürüyecek gücü kalmamıştır, hemen oracıkta Rabbine sığınarak ruhunu teslim almasını niyaz eyler. Duası kabul olur. Hz. Eyyûb (a.s.) türbesinin güneybatısında köye 500 metre kadar mesafedeki makam Hz. Elyesa (a.s.) Türbesi olarak bilinmekte ve asırlardır Hz. Elyesa makamı olarak ziyaret edilmektedir.

Hz. Elyesa (A.S.) Türbesi